

Pierwsze pewne stwierdzenie *Bruchidius bimaculatus* (OLIVIER, 1795) i *Cassida aurora* WEISE, 1907 oraz nowe stanowiska rzadko spotykanych stonkowatych (Coleoptera: Chrysomelidae) na terenie naszego kraju

The first confirmed occurrence of *Bruchidius bimaculatus* (OLIVIER, 1795) and *Cassida aurora* WEISE, 1907 and new records of rare Polish leaf beetles (Coleoptera: Chrysomelidae)

Krystian NIEDOJAD

Uniwersytet Wrocławski, Katedra Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej,
ul. Przybyszewskiego 63/77, 51-148 Wrocław; email: k.n.camptorhinini@wp.pl

ABSTRACT: *Bruchidius bimaculatus* (OLIVIER) was collected in the vicinity of Lublin (Wyżyna Lubelska upland) and *Cassida aurora* WEISE was collected in the vicinity of Lublin (Wyżyna Lubelska upland) and the vicinity of Przemyśl (the Beskid Wschodni Mts). These records are first certain localities from Poland. New localities of eleven rare leaf-beetle species collected in the years 2007–2011 mainly in the Sudetes and the Wyżyna Małopolska upland are also given.

KEY WORDS: Coleoptera, Chrysomelidae, faunistic records, *Bruchidius bimaculatus*, *Cassida aurora*, first confirmed occurrence, Poland.

Wstęp

Stan poznania stonkowatych fauny naszego kraju jest niezadawalający. Dzięki aktywności ośrodka wrocławskiego stosunkowo dobrze poznane są tereny Dolnego Śląska. W ostatnich latach ukazały się istotne przyczynki do fauny Bieszczadów (BOROWIEC 1984a), Roztocza (BARTKOWSKA 1994; WĄSOWSKA 1994), Gór Świętokrzyskich (BARTKOWSKA 1989), Sudetów (RAJ

2001; JANOSZEK i in. 2010) oraz Polesia (ŚCIBIOR, PIETRYKOWSKA-TUDRUJ 2008, 2010; ŚCIBIOR 2010) oraz nieliczne drobne przyczynki z różnych regionów. Rodzina Chrysomelidae uważana jest za „trudną” taksonomicznie, oznaczanie wielu grup wymaga dobrych zbiorów porównawczych i dużego doświadczenia. Powoduje to, że nie cieszy się ona dużą popularnością wśród entomologów amatorów i nie sprzyja badaniom regionalnym. Dodatkowo, w wyniku rewizji taksonomicznych w wielu rodzajach opisano z terenu Europy nowe gatunki lub przywrócono do rangi gatunku niektóre wcześniejsze synonimy. Część tych taksonów występuje w Europie środkowej i dlatego potrzebna jest rewizja ich występowania w naszym kraju. Ponadto zmiany klimatyczne, zwłaszcza ocieplenie, sprzyja ekspansji gatunków ciepło- i sucholubnych.

Materiał został zebrany głównie w latach 2007–2011, w znacznej części przez autora. Stwierdzenia z Sudetów są efektem badań faunistycznych prowadzonych od ponad pięciu lat w wschodniej części Sudetów Zachodnich. Wskutek ograniczonych rozmiarów tej publikacji wybrane zostały tylko gatunki najrzadsze, tzn. wykazywane z niewielu krain i nielicznych stanowisk. Pozostałe stwierdzenia pochodzą z okazjonalnych wyjazdów w teren, materiału podarowanego, a w jednym przypadku z kolekcji Uniwersytetu Wrocławskiego. Wszystkie okazy, oprócz jednego osobnika *Cassida aurora* WEISE znajdują się w zbiorze autora.

Wyniki

Spośród trzynastu gatunków omówionych w tej publikacji, jednaście jest nowych dla podanych krain zoogeograficznych (według podziału w „Katalogu Fauny Polski”). Wśród nich dwa gatunki podane są z naszego kraju po raz pierwszy w sposób pewny. Kolejny gatunek został zawarty w tej pracy ze względu na rzadkość jego występowania spowodowaną specyficznymi preferencjami siedliskowymi. Ostatni natomiast jest gatunkiem górskim, który został podniesiony z rangi podgatunku i dlatego informacje o jego rozmieszczeniu są cenne.

Bruchidius bimaculatus (OLIVIER, 1795)

– Wyżyna Lubelska: Lublin, osiedle Czuby (UTM: FB07), 23–30 VI 2010 – 1 ex., leg. Michał FURGOŁ, odłowiony na siedlisku kserotermicznym podczas otrząsania niskiej roślinności do miski. Na stanowisku obecne rośliny z rodzaju wyka – *Vicia* L. i lucerna – *Medicago* L.

Występuje w Europie Środkowej i Południowej, Podobszarze Śródziemnomorskim, Azji Mniejszej i na Bliskim Wschodzie. W Europie Środkowej uznawany za rzadki, pospolity natomiast w Europie Południowej (BORO-

WIEC 1988). Z Polski podawany był z dwóch stanowisk. Pierwszy raz wykazany z Niziny Mazowieckiej przez OSTERLOFFA (1882). Jest to jednak znalezisko mało wiarygodne, gdyż autor wielokrotnie wykazywał z Polski gatunki pochodzące z odległych krain geograficznych, a brak okazu dowodowego uniemożliwia weryfikację stanowiska. Kolejne stwierdzenie ze Śląska (KUHN 1912) odnosi się do miejscowości Mistek, która znajduje się obecnie na terytorium Czech. Jako rośliny żywicielskie podawane były trzy gatunki lucerny: *Medicago vigidula* (L.) ALLIONI, *Medicago littoralis* ROHDE ex LOISEL i *Medicago orbicularis* (L.) BARTAL oraz jeden gatunek wyki – *Vicia villosa* ROTH. Jest to pierwsze pewne stwierdzenie tego gatunku w naszym kraju.

Bruchidius cf. varius (OLIVIER, 1795)

– Sudety Zachodnie: Wałbrzych, Książ (WS92), 3 VI 2008 – 1 ex., zebrany podczas otrząsania kwiatów robinii akacjowej – *Robinia pseudoacacia* L., rosnącej na nasłonecznionym, kamienistym zboczu górskim.

Gatunek o niejasnym statusie taksonomicznym i nomenklatorycznym. Wykazywany z Polski przez BOROWCA (1994), pod nazwą *Bruchidius martinezi* (ALLARD, 1868) z Wrocławia. Wstępna rewizja okazów z grupy *Bruchidius varius* dokonana przez ANTONA (2001) wykazała jednak, że *B. martinezi* (ALLARD), opisany po raz pierwszy z Hiszpanii, jest gatunkiem zachodnio-środiemnomorskim, zamieszkującym Półwysep Iberyjski, Francję i południową część Włoch. Stanowiska gatunku wykazywanego pod nazwą *Bruchidius martinezi* (ALLARD) w południowych rejonach Europy Środkowej i Wschodniej, Bałkanów, Kaukazu oraz Azji Środkowej należą prawdopodobnie do dwóch innych, bardzo podobnych gatunków, różniących się głównie cechami dymorficznymi samców i budową genitaliów. Gatunek, którego samce mają słabo piłkowane, ale prawie jednolicie żółte czułki jest dość szeroko rozmieszczony i sięga do południowych krańców Europy Środkowej. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że jest to takson opisany jako *Bruchidius varius* (OLIVIER, 1795), ale wobec zaginięcia okazu typowego nazwa ta pozostaje nomen dubium, chociaż użyto jej dla tego taksonu w katalogu chrząszczy Paelearktyki (ANTON 2010). Do czasu zrewidowania wszystkich gatunków z tej grupy i wyznaczenia neotypu *B. varius* (OLIVIER, 1795) dla taksonu z Polski utrzymana jest nazwa warunkowa *B. cf. varius*. Gatunek nowy dla Sudetów Zachodnich.

Bruchus brachialis FAHRAEUS, 1839

– Sudety Zachodnie: Stare Bogaczowice, Masyw Trójgarbu (WS83), 30 V 2008 – 1 ex., zebrany z wyki – *Vicia* L. na murawach kserotermicznych u podnóża Trójgarbu. Odłowiony razem z *Bruchidius ater* (MARSHAM, 1802).

Pierwotnie występował w Europie Południowej i Azji Mniejszej, jednakże wskutek ocieplania się klimatu zaczął rozszerzać swój zasięg na Europę Środkową, gdzie występuje na stanowiskach kserotermicznych. Z Polski podawany przed rokiem 1930 z Cieszyna (WANKA 1927), a pod koniec XX wieku z Wrocławia przez BOROWCA (1994) oraz dwukrotnie z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej przez BOROWCA (2000) i RUTĘ (2001). Jako rośliny żywicielskie podawane są różne gatunki wyk – *Vicia* L. Gatunek nowy dla Sudetów Zachodnich.

Bruchus occidentalis LUKJANOVITSH et TER-MINASSIAN, 1957

– Sudety Zachodnie: Cieszów (WS83), 14 VI 2008 – 1 ex., zebrany z wyki – *Vicia* L. na niskich murawach kserotermicznych przy niewielkich zadrzewieniach sosnowych. Na tym samym stanowisku łowione były także trzy inne gatunki z rodzaju: *Bruchus luteicornis* ILLIGER, 1794, *Bruchus pisorum* (LINNEAUS, 1758) i *Bruchus atomarius* (LINNEAUS, 1761), który był dominantem.

Wcześniej uznawany za podgatunek *Bruchus sibiricus* GERMAR, 1824. Opisany ze stepów europejskiej części Rosji, później podawany był także z Węgier i Słowacji, a obecnie wykazywany ze znacznej części Europy od Francji po północne Bałkany, co wskazuje na ekspansję w drugiej połowie XX wieku. W Polsce stwierdzony tylko raz przez BOROWCA (1995) z okolic Hrubieszowa. Jako roślina żywicielska podawana jest *Vicia pannonica* CRANTZ. Powyższe stwierdzenie jest drugim w Polsce i pierwszym z Sudetów Zachodnich.

Cassida aurora WEISE, 1907

– Wyżyna Lubelska: Skierbieszów vic. (FB63), 30 VI 2011 – 1 ex., leg. Michał FURGOŁ, zebrany podczas otrząsania krwawników – *Achillea* L. na miskę. Stanowisko pagórkowate z podłożem lessowym.

– Beskid Wschodni: Brylińce ad Przemyśl (FA11), 2 VI 1997 – 1 ex., leg. Marek WANAT. Okaz pochodzi ze zbioru Katedry Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Rzadki gatunek wykazywany ze stosunkowo małego obszaru Europy – strefy lasostepu pannońskiego i ukraińskiego, podawany ze Styrii, Moraw, Słowacji oraz na południu po Bośnię i Hercegowinę oraz Basen Karpacki (WARCHAŁOWSKI 2000). Z Polski podawany przez RYBIŃSKIEGO (1903) z okolic Tarnowa. Stanowisko to jednak zostało podważone przez WARCHAŁOWSKIEGO (2000) wskutek braku okazów dowodowych i gatunek nie został zaliczony do krajowej entomofauny. W ostatnim opracowaniu Cassidinae Europy Środkowej, SEKERKA (2010) powołując się na opinię prof. L. BO-

ROWCA sugeruje możliwość błędnego oznaczenia okazów *Cassida rufovirens* SUFFRIAN, 1844. Jako rośliny żywicielskie podawane są *Achillea millefolium* L. i *Achillea ptarmica* L. Powyższe dwa stwierdzenia są pierwszymi pewnymi z terenu naszego kraju i stawiają w innym świetle podważane stanowisko z Tarnowa.

Cassida leucanthemi BORDY, 1995

– Sudety Zachodnie: Boguszów-Gorce, Masyw Dzikowca (WS82), 3 VII 2007 – 1 ex., zebrany podczas otrząsania roślinności na kserotermach u podnóża Dzikowca (200–300 m n.p.m.).

Gatunek niedawno opisany, morfologicznie bardzo podobny do *Cassida sanguinosa* SUFFRIAN, 1844. Wykazywany już z 13 krajów Europy. Po raz pierwszy stwierdzony w naszym kraju przez BOROWCA i ŚWIĘTOJAŃSKĄ (1997) z okolic Cieszyna. Później wykazywany przez BOROWCA (2003) z Dolnego Śląska (Wrocław) i Bieszczadów oraz przez ŚCIBIORA i PIETRYKOWSKĄ-TUDRUJ (2008) z Podlasia. Troficznie związany z *Chrysanthemum leucanthemum* L. Gatunek nowy dla Sudetów Zachodnich.

Chaetocnema aerosa (LETZNER, 1847)

– Sudety Zachodnie: Boguszów-Gorce, Masyw Dzikowca (WS82), 25 IV 2009 – 1 ex., zebrany czerpakiem entomologicznym z roślinności na rozlewiskach potoku Miła, utworzonych przez bobry.

Występuje w środkowej oraz częściowo wschodniej i północnej Europie (WARCHAŁOWSKI 1998). W Polsce podawany jedynie z sześciu krain, przy czym większość stwierdzeń jest historyczna. Rośliną żywicielską jest ponikło jajowate – *Heleocharis ovata* ROTH. Gatunek nowy dla Sudetów Zachodnich.

Chaetocnema confusa (BOHEMAN, 1851)

– Wyżyna Małopolska: Napoleonów ad Kamieńsk (CB97), 31 V 2009 – 1 ex., zebrany czerpakiem entomologicznym na podmokłej łące przy rozlewiskach.

Znany z rozproszonych stanowisk głównie w środkowej i południowej części Europy. W naszym kraju wykazywany jedynie z pięciu krain. Roślina żywicielska nie jest znana. Gatunek nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Chaetocnema mannerheimii (GYLLENHAL, 1827)

– Sudety Zachodnie: Świebodzice, zalew przy Solnej (WS93), 24 V 2011 – 1 ex., otrząśnięty z sitów – *Juncus* L. nad brzegiem zalewu.

W Europie zamieszkuje głównie jej środkową część, dochodząc do Finlandii, gdzie osiąga północną granicę zasięgu. Południkowo rozmieszczony od Francji po krańce Azji Wschodniej. W „Katalogu Fauny Polski” podawany z dziewięciu krain i z nielicznych stanowisk (BURAKOWSKI i in. 1990). Wykazywany także przez ŚCIBIORA i PIETRYKOWSKĄ-TUDRUJ (2010) z Podlasia, a także przez BARTOWSKĄ (1989) z Gór Świętokrzyskich. Jako rośliny żywicielskie WARCHAŁOWSKI (1998) podaje rodzaje turzyca – *Carex* L., sit – *Juncus* L., manna – *Glyceria* R. BROWN, a także kupkówkę pospolitą – *Dactylis glomerata* L. Gatunek nowy dla Sudetów Zachodnich.

Crepidodera plutus (LATREILLE, 1804)

– Sudety Zachodnie: Świdnica, zalew Witoszówka (XS03), 18 IV 2011 – 1 ex., zebrany podczas otrząsania wierzby wiciowej – *Salix viminalis* L. przy brzegu zalewu razem z dominującą *Crepidodera aurata* (MARSHAM, 1802) i licznie występującą *Crepidodera aurea* (GEOFFROY in FOURCROY, 1785).

Gatunek szeroko rozmieszczony od Wysp Brytyjskich po Japonię (WARCHAŁOWSKI 1998). W „Katalogu Fauny Polski” podawany z ośmiu krain, głównie na podstawie stwierdzeń sprzed połowy XX wieku (BURAKOWSKI i in. 1990). Później podany także z Gór Świętokrzyskich przez BARTOWSKĄ (1989), Niziny Sandomierskiej przez WĄSOWSKĄ (2003) oraz z Podlasia przez ŚCIBIORA (2010). Żyje na wierzbach wąskolistnych i jest spotykany dość rzadko. Gatunek nowy dla Sudetów Zachodnich.

Donacia brevicornis AHRENS, 1810

– Wyżyna Małopolska: Napoleonów ad Kamieńsk (CB97), 31 V 2009 – 1 ex., zebrany z pałki – *Typha* sp. przy brzegu zarośniętego stawu. Występował razem z *Donacia marginata* HOPPE, 1795, *Donacia semicuprea* PANZER, 1796, *Donacia vulgaris* ZSCHACH, 1788 i *Donaciella cinerea* (HERBST, 1784), który był gatunkiem dominującym.

Gatunek środkowoeuropejski, w Polsce rzadko spotykany. W „Katalogu Fauny Polski” podawany jedynie z sześciu krain, przy czym dane te pochodzą głównie z drugiej połowy XIX i pierwszej XX wieku (BURAKOWSKI i in. 1990). Później podany także z Poleskiego Parku Narodowego (PIETRYKOWSKA, STANIEC 1997). Jako rośliny żywicielskie wymieniane są turzyce – *Carex* L., oczeret jeziorny – *Schoenoplectus lacustris* (L.), pałka wąskolistna – *Typha angustifolia* L., sitowiec nadmorski – *Bulboschoenus maritimus* (L.) i strzałka wodna – *Sagittaria sagittifolia* L. (BURAKOWSKI i in. 1990). Gatunek nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Longitarsus monticola KUTSCHERA, 1863

– Sudety Zachodnie: Boguszów-Gorce, Masyw Dzikowca (WS82), 28 VII 2007 – 2 exx., zebrane z żywokostu lekarskiego – *Symphytum officinale* L. przy drodze w górskich jaworzynach Dzikowca; Wałbrzych, Sobięcín (WS92), 31 V 2011 – 3 exx., zebrane przy hałdach pokopalnianych na *S. officinale* L.; Stare Bogaczowice, Masyw Trójgarbu (WS83), 24 V 2011 – 1 ex., zebrany z tej samej rośliny w miejscu zarośniętego zalewu.

Gatunek uznawany do niedawna za górską formę *Longitarsus curtus* (ALLARD, 1860). Rozmieszczenie w Europie nie jest dokładnie poznane (WARCHAŁOWSKI 1995). W Polsce podawany przez WARCHAŁOWSKIEGO (1995) z pięciu krain: Dolny Śląsk, Sudety Zachodnie, Sudety Wschodnie, Beskid Zachodni i Bieszczady. Jako rośliny żywicielskie wymieniany jest rodzaj *Symphytum* L. oraz niezapominajka błotna – *Myosotis palustris* L. (BURAKOWSKI i in. 1990).

Phyllotreta nodicornis (MARSHAM, 1802)

– Sudety Zachodnie: Wałbrzych, Sobięcín (WS92), 31 V 2011 – 1 ex., zebrany z rezedy – *Reseda* sp., na kserotermach przy hałdach pokopalnianych. Występował razem z *Phyllotreta atra* (FABRICIUS, 1775) na tym samym rodzaju roślin.

Znany z większej części Europy (oprócz części Skandynawii i północnej Rosji), a także Azji Mniejszej. W Polsce podawany z dziewięciu krain, głównie z nielicznych stanowisk. Preferuje gleby zanieczyszczone metalami ciężkimi. Jako roślina żywicielska podawany jest rodzaj *Reseda* L. (BURAKOWSKI i in. 1990). Wykazywany wcześniej z Sudetów Zachodnich, ale na podstawie znalezisk z końca XIX wieku.

Chciałbym złożyć serdeczne podziękowania Panu profesorowi Lechowi BOROWCOWI za weryfikację oznaczeń i cenne wskazówki podczas prowadzenia badań oraz Michałowi Furgołowi za zebranie i przekazanie okazów *B. bimaculatus* (OLIVIER) i *C. aurora* WEISE.

SUMMARY

The distribution of leaf beetles in Poland is still not well known. The current knowledge of the species is based on many old faunistic records. New localities of thirteen rare species collected mainly from the Sudety Zachodnie Mts. and the Wyżyna Małopolska upland are results of field research carried out by the author during last five years. Two species: *Bruchidius bimaculatus* (OLIVIER) from the Wyżyna Lubelska upland and *Cassida aurora*

WEISE from the Wyżyna Lubelska upland and the Beskid Wschodni Mts. are definitely confirmed from Poland for the first time. The following species have been newly recorded in the following regions: *Bruchidius* cf. *varius* (OLIVIER), *Bruchus brachialis* FAHRAEUS, *Bruchus occidentalis* LUKJANOVITSH et TER-MINASSIAN, *Cassida leucanthemi* BORDY, *Chaetocnema aerosa* (LETZNER), *Chaetocnema mannerhiemi* (GYLLENHAL) and *Crepidodera plutus* (LATREILLE) in the Sudety Zachodnie Mts., *Chaetocnema confusa* (BOHEMAN) and *Donacia brevicornis* AHRENS from the Wyżyna Małopolska upland. The occurrence of two other species in the Sudety Zachodnie Mts is supported by new findings.

PIŚMIENNICTWO

- ANTON K. -W. 2001: Bemerkungen zur Faunistik und Taxonomie mitteleuropäischer Samenkäfer (Coleoptera: Bruchidae). Folia entomol. hung., **62**: 43-49.
- ANTON K. -W. 2010: Bruchinae. [W:] LÖBL, I., SMETANA A. (red.): Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 6. Chrysomeloidea. Apollo Books, Stenstrup: 62-64, 339-353.
- BARTKOWSKA J. 1989: Stonkowate (Coleoptera: Chrysomelidae) Gór Świętokrzyskich. Fragm. Faun., **32**: 259-277.
- BARTKOWSKA J. 1994: Materiały do poznania stonkowatych (Coleoptera: Chrysomelidae) Rostocza. Fragm. Faun., **37**: 201-210.
- BOROWIEC L. 1988: Bruchidae – Strąkowce (Insecta: Coleoptera). Fauna Polski, Warszawa, **11**: 1-226.
- BOROWIEC L. 1994: Strąkowce (Coleoptera, Bruchidae) nowe i rzadkie dla fauny Polski. Wiad. entomol., **13** (4): 257-258.
- BOROWIEC L. 2000: Nowe stanowiska kilku chrząszczy z rodzin Bruchidae i Chrysomelidae (Coleoptera: Chrysomeloidea) w Polsce. Wiad. entomol., **18** (4): 251-252.
- BOROWIEC L. 2003: Nowe stanowiska gatunków z rodzaju *Cassida* L. (Coleoptera: Chrysomelidae). Wiad. entomol., **22** (1): 62-63.
- BOROWIEC L., ŚWIĘTOJAŃSKA J. 1997: *Cassida leucanthemi* BORDY, 1995 i *C. bergeali* BORDY, 1995 (Coleoptera: Chrysomelidae: Cassidinae), nowe dla fauny Polski. Wiad. entomol., **15** (4): 237-240.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1990: Chrząszcze Coleoptera. Cerambycidae i Bruchidae. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **15**: 1-311.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1990: Chrząszcze Coleoptera. Stonkowate Chrysomelidae. Część 1. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **16**: 1-279.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1990: Chrząszcze Coleoptera. Stonkowate Chrysomelidae. Część 2. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **17**: 1-228.
- JANOSZEK B., JANOSZEK M., TARNAWSKI D. 2010: Stonkowate (Coleoptera: Chrysomelidae) Parku Narodowego Gór Stołowych i jego otuliny. Przyr. Sud., **13**: 131-160.
- KUHNT P. 1912: Illustrierte Bestimmungs-Tabellen der Käfer Deutschlands. Ein Handbuch zum genauen und leichten Bestimmen aller in Deutschland vorkommenden Käfer. Lieferung 2-16. Stuttgart, 65-1138.

- PIETRYKOWSKA E., STANIEC B. 1997: Donaciinae (Coleoptera: Chrysomelidae) zebrane w Poleskim Parku Narodowym. *Wiad. entomol.*, **16** (2): 117-118.
- RAJ A. 2001: Stonkowate (Col., Chrysomelidae) Karkonoszy. *Przyr. Sud. Zach.*, **4**: 81-98.
- RUTA R. 2001: Nowe stanowiska *Gnorimus variabilis* (LINNEAUS, 1758) i *Bruchus brachialis* FAHRAEUS, 1839 (Coleoptera: Cetoniidae, Bruchidae) w Polsce. *Wiad. entomol.*, **20** (1-2): 91.
- SEKERKA L. 2010: Coleoptera: Chrysomelidae Cassidinae. [W]: *Icones Insectorum Europae Centralis. Folia Heyrovskyana*, **13**: 24 ss.
- ŚCIBIOR R. 2010: Stonkowate (Coleoptera: Chrysomelidae) nowe dla Podlasia. Część II. *Wiad. entomol.*, **29** (3): 181-191.
- ŚCIBIOR R., PIETRYKOWSKA-TUDRUJ E. 2008: Interesujące i rzadkie gatunki stonkowatych (Coleoptera: Chrysomelidae) odłowione w Poleskim Parku Narodowym i jego otulinie. *Wiad. entomol.*, **27** (2): 117-118.
- ŚCIBIOR R., PIETRYKOWSKA-TUDRUJ E. 2010: Stonkowate (Coleoptera: Chrysomelidae) nowe dla Podlasia. Część I. *Wiad. entomol.*, **29** (2): 87-106.
- WANKA Th. 1927: Beitrag zur Coleopterenfauna von Schlesien. *Wien. Ent. Ztg.*, **44**: 1-32.
- WARCHAŁOWSKI A. 1985: Chrysomelidae – Stonkowate (Insecta: Coleoptera). Część I (część ogólna oraz podrodziny: Donaciinae, Orsodacninae, Synetinae, Zeugophorinae i Criocerinae). *Fauna Pol.*, Warszawa, **10**: 1-273.
- WARCHAŁOWSKI A. 1995: Chrysomelidae – Stonkowate (Insecta: Coleoptera). Część V (podrodzina: Halticinae: rodzaje *Phyllotreta*, *Aphthona* i *Longitarsus*). *Fauna Pol.*, Warszawa, **17**: 1-360.
- WARCHAŁOWSKI A. 1995a: Remarques sur *Longitarsus monticola* KUTSCHERA, 1864 (Coleoptera: Chrysomelidae: Halticinae). *Genus*, **6** (2): 107-110.
- WARCHAŁOWSKI A. 1998: Chrysomelidae – Stonkowate (Insecta: Coleoptera). Część VI (podrodzina: Halticinae: rodzaje *Hermeophaga* - *Dibolia*). *Fauna Pol.*, Warszawa, **20**: 1-292.
- WARCHAŁOWSKI A. 2000: Chrysomelidae – Stonkowate (Insecta: Coleoptera). Część VII (podrodziny: Halticinae – zakończenie, Hispinae i Cassidinae). *Fauna Pol.*, Warszawa, **22**: 1-359.
- WAŚOWSKA M. 1994: Stonkowate (Coleoptera, Chrysomelidae) wybranych zbiorowisk roślinnych Roztocza. *Fragn. Faun.*, **37**: 211-266.
- WAŚOWSKA M. 2003: Interesujące i rzadkie gatunki stonkowatych (Coleoptera: Chrysomelidae) nowe dla Kotliny Sandomierskiej. *Wiad. entomol.*, **21** (4): 247-248.